

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מה שאיר אחריי? סיפורו של חוני המעגל ועץ החרוב לאור שינוי האקלים

* תוכני הפעילות מיועדים לצורכי הדרכה והוראה בלבד, ואין לעשות בהם כל שימוש אחר מעבר לשימוש זה

רציונל:

מה השאירו לנו אבותינו ומה החותם שאנו נשאיר על סביבתנו? האם עלינו לדאוג לעצמנו בלבד או גם למעגלים רחבים יותר? האם התרומה והעשייה שלנו צריכות להיות בטווח הקצר או הארוך, ומי ייהנה מפירות מאמצינו?

"וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל";
אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב, לא תאמרו: נשב ולא נטע, אלא הוּוּ זְהִירִים בְּנִטְיָעוֹת... כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים, אף אתם היו נטעים לבניכם, שלא יאמר אדם: אני זקן, כמה שנים אני חי, מה אני עומד ומתייגע לאחרים? למחר אני מת!... לפיכך לא יבטל אדם מן הנטיעות, אלא כשם שמצא – עוד יוסיף ויטע, אפילו יהיה זקן.

מדרש תנחומא, פ' קדושים

שאלות לשיח ודיון:

- ? מה החשש המובע במדרש?
- ? מהי הבקשה המופנית לישראל עם כניסתם לארץ?
- ? מה הקשר בין המדרש הזה לאחריות?
- ? האם שינוי האקלים מעיד על התנהגות הפוכה של בני האדם?
- ? היכן היום אפשר לראות מצבים דומים לסיפור כזה שבו אדם אומר, "למה לי להתאמץ בשביל אחרים"?

"אחת היתה מהלך בדרך, ראה אדם אחד שהוא נוטע חרוב.
אמר לו: זה לכמה שנים טוען פרות?
אמר לו: לשבעים שנה.
אמר לו: כלום ברי לך שתחיה שבעים שנה, ותאכל ממנו?
אמר לו: אני מצאתי את העולם בחרובים; כשם שנטעו אבותי לי כך אטע אני לבני.
ישב חזני לאכל, נפלה עליו שנה ונתנמנם. עלה צוק והקיף עליו ונתכסה מן העין וישן שבעים שנה.

כשנער ראהו לאדם אחד שהוא מלקט מאותו חרוב.
אמר לו: אתה הוא שנטעתו?
אמר לו: אבי אבא.
אמר: ודאי מנמנם הייתי שבעים שנה."

מן האגדה

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

שאלות לשיח ודין:

- האגדה שקראנו מספרת על מצב שבו אדם מקבל אחריות על הטבע ונוטע (משקיע) למען הדורות הבאים.
- ? האם אנו יודעים להצביע היום על "פירות עץ החרוב" אשר השאירו לנו הדורות הקודמים? כלומר, האם אנו יודעים לומר מה קיבלנו מאבותינו?
- ? האם הכרת התודה הבאה לידי ביטוי באמירה "קָשָׁם שֶׁנָּטְעוּ אֲבוֹתַי לִי..." מעוררת את הצורך להמשיך ולדאוג לדורות הבאים – "כָּךְ אָטַע אֲנִי לְבְנִי"? איפה אנחנו רואים את זה ביום יום?
- ? "אילו נטיעות ראוי שנעשה אנו, או בני דורנו, כחברה, עבור הדורות הבאים?"
- ? ומה כשהמצב הפוך – כאשר הדורות הקודמים גרמו לשינוי אקלים ויצרו פגיעה סביבתית קשה? לא מנעו את התחממות כדור הארץ, שמביאה להמסת הקרחונים, העלאת מפלס מי הים, הצפת אזורי חוף שעשויה להפוך מאות מיליוני אנשים לפליטים ולהביא להתפרצות מגיפות המוניות?
- ? האם ישנם "פירות" שלא ראוי שנשאיר לדורות הבאים? אם כן, מדוע?
- אפשר להראות למשתתפים או לשלוח להם את הקטע הירושאית מתוך "ארץ נהדרת" עונה 19 (<https://tinyurl.com/2p85a5yk>). האם זו אכן הירושאית שאנחנו מקבלים מדור ההורים שלנו? איזו ירושה היינו רוצים לקבל? איזו ירושה היינו רוצים לתת?
- ? האם אנו "נוטעים" כיום? אם כן, אילו נטיעות? באילו תחומים?
- ? מהו תחום האחריות של כל אחד מאיתנו – כלומר, האם על האדם לטעת עבור עצמו, משפחתו, או האם עליו גם לטעת עבור הסביבה הרחבה יותר – השכונה שבה הוא מתגורר, החברה שבה הוא חי, כדור הארץ כולו?

אמר רבן יוחנן בן זכאי:

"אם הייתה נטיעה בתוך ידך, ויאמרו לך: הרי לך המשיח. בוא ונטע את הנטיעה, ואחר כך צא והקבילו."

אבות דרבי נתן, לא

שאלות לשיח ודין:

- ? לאיזו נתינה אנחנו יכולים לדמות את הנטיעה?
- ? מהו הכוח של הנטיעה בעיני חז"ל?
- ? האם הנטיעה מביאה את המשיח או המשיח מביא את הנטיעה?
- ? מה מסמל המשיח בקטע זה? האם ייתכן כי הוא מסמל סוגים שונים של פירות שיכולים לצמוח מן הנטיעה?
- ? האם בעזרת הנטיעה יש בכוחנו ליצור שינוי משמעותי כלשהו? אם כן, באילו תחומים?

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

היה לי חבר, היה לי אח / מילים: יורם טהרלב

במקום שאליו אני הולך היו רבים כבר לפני
השאירו שביל, השאירו עץ, השאירו אבן לרגלי.
ומה אני אשאיר אחרי
האם אשאיר איזה דבר?
איני רואה את צעדי, ומי יראה אותם מחר?

במקום שאליו אני הולך היו נשים, היו גברים,
ואהבה גדולה היתה, האם אני אמצא אותה?
הם לא השאירו לי סימן לא אנחות וגם לא פרחים
הם לא השאירו לי דבר, מלבד אחים וחברים.

במקום שאליו אני הולך אני נזהר שלא לשבור,
אני נזהר שלא לדרוך, אני נזהר שלא לזכור.
וטוב לי שאתה איתי, וגם אתה וגם אתה.
פה תישאר אחרי לכת החברות אשר היתה.

היה לי חבר היה לי אח הושט לי יד כשאקרא
היה לי חבר היה לי אח הושט לי יד בעת צרה
אני אחיך, אל תשכח היה לי חבר היה לי אח.

שאלות לשיח ודין:

- ? "ומה אני אשאיר אחריי", האם אשאיר איזה דבר?" האם לא להשאיר שום דבר בכלל זו אפשרות?
- ? האם ישנם דברים שאנו משאירים בהווה, לחברים שלנו, למשפחה שלנו, למי שנמצא כאן איתנו, ולא רק לדורות הבאים?
- ? האם, כמאמר השיר, "אני נזהר שלא לשבור, אני נזהר שלא לדרוך", מספיק לא להרוס את הסביבה שלי, או שמא אני חייב להשאיר דבר מה אחריי?
- ? האם להשאיר משהו זה תמיד דבר טוב? האם לעיתים זה גובל בהשחתה של הטבע?
- ? האם מוטב להשאיר את הטבע כפי שהוא ולא לדרוך בו? ולא לשנותו?
- ? באיזו מידה נועד הטבע לשרת את האדם? ובאיזו מידה מחויב האדם לשמר את הטבע?

"מי שמשלה את עצמו שיש אבות מתים, חי באשליה מטורפת ומטופשת. אבותינו חיים בנו הרבה יותר לאחר מותם מאשר לפני מותם. לפני מותם אנחנו יכולים להתמודד איתם, להתווכח איתם ולהתנגד להם. אחרי מותם הם הופנמו לתוכנו. ואנחנו שונאים את ההתנהגות שלנו שהיא התנהגותם הכפויה עלינו מבפנים, ואנחנו שונאים את עצמנו לעתים הן משום שאנחנו דומים להם והן משום שאנחנו שונים מהם. זוהי חוויה פסיכולוגית אוניברסאלית, לא רק ישראלית. כשיש פער בין האבות, בין אבות בעלי עוצמות גדולות שעשו מפעלים גדולים, ואנחנו איננו יכולים להגיע לממדיהם ולמידותיהם, בבחינת ראשונים כבני אדם ואנחנו כחגבים, מבטאים הסופרים תחושת סירוס לעומת העוצמה הלאיוסית (עוצמת מלכים) של האבות."

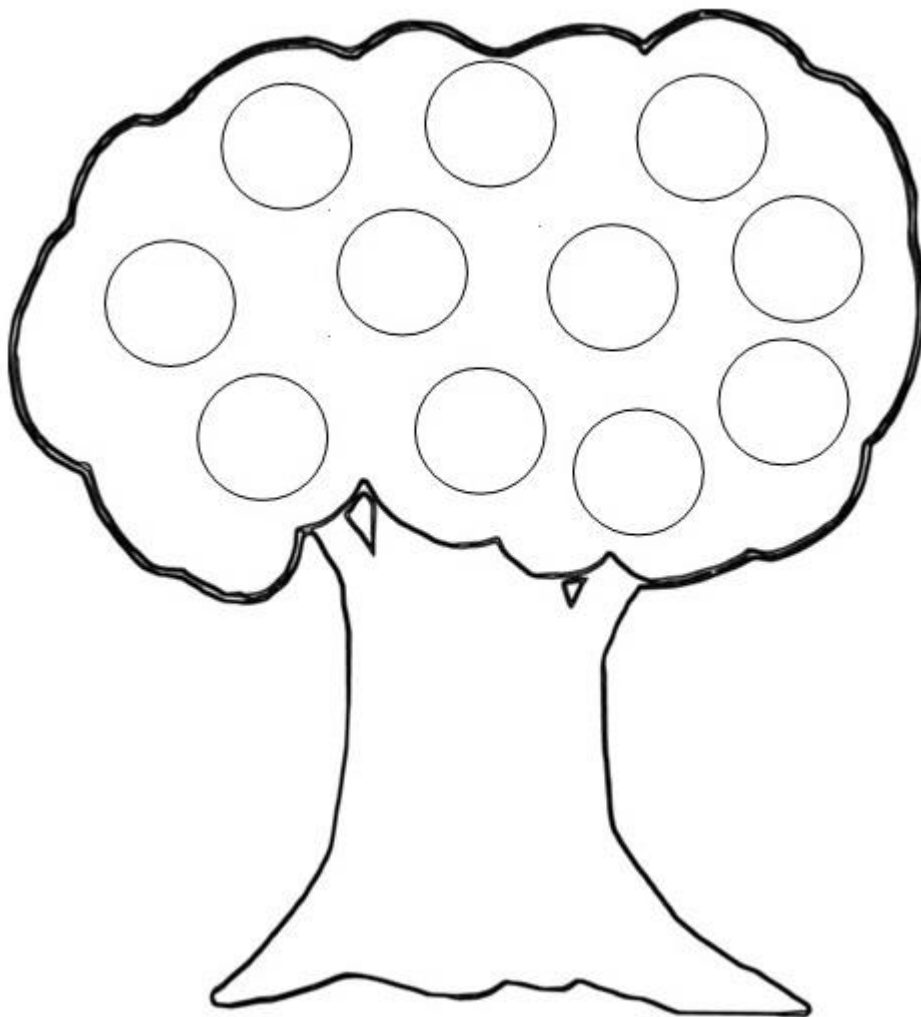
מתוך ריאיון עם גרשון שקד, יונה הדרי-רמג', בתוך: עושים חושבים

שאלות לשיח ודין:

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

- ? מה מנסה גרשון שקד לספר לנו על הכוח שלנו להעביר הלאה לדורות הבאים? האם לדעתכם נוכל להעביר לבנינו את כל מה שקיבלנו מאבותינו?
- ? האם אנו מרגישים ביומיום את כובד האחריות שהועברה אלינו? האם אנו רוצים לשאת אותה, מסכימים איתה?

כתבו בתוך העיגולים מהם הפירות אשר הייתם רוצים, באופן פרטי או כחברה, להשאיר לדורות שיבואו אחריכם. אתם מוזמנים למלא רעיונות, ערכים, חפצים, מסורות וכל דבר אחר העולה על דעתכם.

1. למידע ונתוני פסולת בישראל, היכנסו לאתר המשרד להגנת הסביבה בכתובת:
https://www.gov.il/he/departments/guides/waste_facts_and_figures
2. למידע בנושא שינוי האקלים, היכנסו לאתר אקלים ישראל בכתובת:
<https://climatechangeisrael.org/>